

Голубицький скарб 2001 року

Починаючи з 1989-90 рр., сім'я Віктора Івановича Нагуло, яка мешкає в с.Голубичі (на Гусинці) Ріпкинського району Чернігівської області, щорічно на городі знаходила по кілька мідних монет. Навесні 2001р. В.Нагуло попросив тракториста глибше зорати город. Під час садіння картоплі в одному місці лопатою було викопано близько 60 монет. Восени у тому місці, де були знайдені монети, на глибині 70 см був викопаний глиняний горщик з монетами. Його верхня частина була втрачена. Її, напевно, пошкодив трактор під час оранки. Поблизу горщика на поверхні землі були знайдені кресало і цвях. У жовтні 2001 р. В.Нагуло передав до музею 2235 монет, а також всі виявлені речі. Приблизно 300-350 монет він роздав односельцям та знайомим.

Оболонка так званого Голубицького скарбу – це горщик чорного кольору з кулястим тулубом, широкою короткою шийкою та прямими вінцями. Висота посудини – 21,5 см, діаметр – 25,5 см. Плечі та вінця декоровані смужкою геометричного орнаменту. Темний колір, який досягається шляхом безкисневого випалу, характер декоративного оздоблення дають можливість припустити, що горщик був виготовлений гончарами сіл Ріпки або Грабів. Вже у другій половині XVIII ст. ці села були досить значними осередками виготовлення простого глиняного посуду.¹

Голубицький скарб

Монети в горщику були змішані з землею, вони мали сіро-зелений колір. Попередній огляд скарбу дав можливість приблизно визначити його зміст – це були російські мідні монети 30-50^х рр. XVIII ст. Після реставрації монет музейним реставратором С.Чечуліним була проведена їх атрибуція і складено колекційний опис скарбу.

Він виявився одноманітним за своїм складом: до нього увійшло 2235 денег (інв. № Нд 3575-5809). Монети, що розійшлися по руках, імовірно, теж були денгами. Таким чином, скарб нараховував приблизно 2600 монет. Це найбільший скарб денег, що зафіксований за півтора століття історичною наукою на теренах Чернігово-Сіверської землі. Знахідка є типовою для грошового обігу Чернігівщини другої третини XVIII ст. Саме у середині 30^х рр. XVIII ст. російська монета остаточно витісняє іноземну (польську, литовську, західноєвропейську) у грошовому обігу Лівобережної України.²

Мідна денга карбувалась у Росії з 1700 по 1828 р. і складала півкопійки.

Старша монета скарбу датується 1730 р., молодша – 1754 р. Особливість скарбу полягає в тому, що він містить значну кількість перекарбованих монет. При імператриці Анні (1730-1740) була зроблена спроба позбутись мідних легковагових петровських монет. Для цього петровські копійки вагою 8г перекарбовувались у півкопійки. Цей процес продовжувався при наступних імператорах, аж до закінчення випуску денги аннинського зразка у 1754 р.³

Наводимо таблицю розподілу монет за роками і способом їх виготовлення.

рік	карбування	перекарбування	фальшиві	монетний двір	всього
1730	6	32	-	-	38
1731	59	198	1	-	258
1734	14	37	-	3 (перекарбовані)	51
1735	71	107	-	-	178
1736	48	12	-	-	60
1737	170	70	-	-	240
1738	70	62	-	-	132
1739	34	43	-	-	77
1740	2	52	-	-	54
1741	1	56	-	-	57
1743	6	44	-	-	50
1744	15	20	-	-	35
1745	26	36	-	-	62
1746	28	63	-	-	91
1747	28	102	-	-	130
1748	46	103	-	-	149
1749	59	120	-	-	179
1750	38	106	-	-	144
1751	16	46	-	-	62
1752	6	4	-	-	10
1753	6	100	-	-	106
1754	8	18	-	-	26
<i>Стерті монети</i>					
1730-ті	-	11	-	-	11
1740-ві	5	16	-	-	21
150-ті	3	11	-	-	14

Як свідчать дані таблиці, найбільш інтенсивне накопичення скарбу відбувалось у 1730^х роках (1045 од.), у наступні 5 років спостерігається спад (258 од.), з 1746 по 1750 рр. знову зростання (693 од.), найменше монет потрапило до скарбу 1752 р. та 1754 р. Як відомо, у 1754 р. було завершено карбування денги зразка 1730 р., нова монета цього номіналу з'являється 1757 р.⁴ Виходячи з цього, можна припустити, що тезаврація скарбу здійснена не пізніше початку карбування нової денги (1757 р.).

Більшість монет гарної збереженості, бо, мабуть, недовго брали участь у грошовому обігу і потрапляли у схованку незабаром після випуску.

Перекарбування монет у перші роки правління Анни здійснювалось досить грубо. На денгах 1730-1731 рр. (195 од.), 1734 р. (15 од.) проглядаються не тільки окремі літери, а цілі написи, що були на петровських копійках, приміром: “ВСЕЇ РОСИИ ПОВЕЛ...”, “ПЕТРЪ”, “ЦАРЬ ПЕТРЪ”, “...МОДЕРЖЕЦЪ”, “ПЕТРЪ АЛЕКСЕЕВИЧЪ”, “ко...йк...”, “...ЎЗ” (1707 р.) тощо.

У скарбі виявлено три монети випадкового перекарбування: денга 1734 р. перекарбована з денги 1730 чи 1731 рр. (інв. № Нд 3863) та дві денги 1753 р. – з денег, випущених після 1743 р. (рік утвердження нового зразка орла на денгах інв. № Нд 5716, 5717). Одна монета у скарбі фальшива, її вага значно нижче установленної (6,6 г) і на реверсі має напис “денка” (інв. № Нд –3858). Лише на трьох монетах (інв. Нд-№3867, 3871, 3875) позначено аббревіатурою “МД” – монетний двір (на аверсі двох монет і на реверсі третьої). Цими літерами позначався Кадашевський монетний двір у Москві, який карбував мідні монети з 1704 по 1736 р.⁵

Село Гусинка (нині у складі с. Голубичі), де знайдено скарб, відоме з початку XVIII ст. як власність Чернігівського полку, з 1727 р. ним володів полковий писар Іван Янушкевич, на цей час у селі нараховувалось 23 двори.⁶

Скарб представлений невеликою сумою – він складає 10 рублів 17 копійок. Його розміри дають підставу зробити висновок, що власником скарбу міг бути гусинський селянин, якому при низьких цінах на сільськогосподарську продукцію (приміром, корова коштувала 80 копійок - рубль, вівця – 40 коп., гусак – 6-25 коп., курка – 2-6 коп., віз сіна – 5,5 коп.)⁷ необхідно було досить тривалий час збирати зазначену суму грошей.

Голубицький скарб належить до поширеного типу скарбів другої третини XVIII – початку XIX ст., які нерідко знаходили на теренах Чернігівщини протягом останніх 150 років.

¹ Шафонский А. Черниговского наместничества топографическое описание. – К., 1851. – С. 322,327.

² Рябцевич В. Монетные клады второй четверти XVIII – первой половины XIX в. на территории Чернигово-Северской земли и Восточной Белоруссии // Нумизматика и сфрагистика. – 1974. – С. 114; Котляр М. Нариси історії обігу й лічби монет на Україні XIV-XVIII ст. – К., 1981. – С. 186.

³ Кучеренко Э., Мошнягин Д. Нумизматика в школе. – М., 1968. – С. 138; Уздеников В. Монеты России 1700-1917. – М., 1986. – С. 468.

⁴ Дьячков А., Уздеников В. – Монеты Росси и СССР. – М., 1978. – С. 392-393.

⁵ Уздеников В. Монеты России ... – С. 447.

⁶ Василенко Н. Генеральное следствие о маетностях Черниговского полка 1729 – 1730г. – Чернигов, 1908. – С. 18-19.

⁷ Права, за якими судиться малоросійський народ. 1743. – К., 1997. – С. 408-409; Дневные записи малоросійскаго подскарбія генеральнаго Якова Марковича. – Ч. I. – М., 1859. – С. 423.